د هیواد د پښتو ژبې او ادب پیاوړي او وتلي خدمتګار ښاغلي ګل افضل ټکور سره ادبي مرکه

مرکه کوونکی : انجنیر عبدالقادر مسعود

ښاغلی افضل ټکورهغه تکړه اومخکښ شاعراولیکوال دی، چې دخپلوارزښتناکو، علمي او ادبي آثارو، لیکنواو څېړنو په وسیله یې زموږد دپښتو ادب ستوري روښانه او ځلانده ساتلي دي، او خپلې ملي ژبې او افغاني ادب او فرهنګ ته یې د ستاینې او ویاړه ډک خدمتونه تر سره کړي دي او په دې لاره کې یې ډېر اغېزمند ګامونه پورته کړي دي، چې زموږهیواد وال اود علم اوادب مینه وال به د ده دا ټولې علمي، ادبي اوهنري هلې ځلې او خدمتونه هیڅکله هیر نه کړي.

ښاغلی افضل ټکور په (۱۳۳۹) لمریز کال کې د ننګرهار ولایت د کوز کونړ په ولسوالۍ د کوټې په کلي کې په یوه علمي، ادبي او روحاني کورنۍ کې دې دنیا ته سترګې غړولې دي.

نوموړي خپلې لومړنۍ زده کړې د خپل کلي په ښوونځي کې سر ته رسولي دي، او په (۱۳۵۷) لمريز کال کې د ننګرهارولایت په کوز کونړ ولسوالی کې د سید جمال الدين له ليسې د دولسم ټولګي نه فارغ شوی دی. ده په (۱۳۶۴) لمريز کال کې خپلې لوړې زده کړې دننګرهار پوهنتون د انجينرۍ په پوهنځي کې پای ته رسولي دي.

وروسته له دې، چې دی دانجينرۍ د پوهنځي نه فارغ شو دافغانستان د ليکوالوپه ټولنه کې په کار پيل وکړاو د ژوندون مجلې مهتمم وه. په (۱۳۶۷) لمريز کال کې د دغې مجلې د مسوول مدير په توګه وټاکل شو. په همدغه وخت کې د انيس ورځپاڼې د ادبي مخ، چې د نکريزو پاڼه نوميدله د چلوونکي هم وه. وروسته د څو کالو لپاره په راډيو افغانستان کې د شاعر شپه ، او د ځوانانو لپاره ده (ولولې) په نوم د ادبي خپرونو ليکوال وه .

د تکور صاحب شعرونه، مقالې او څېړنيزې ليکنې د هيواد په بيلا بيلو خپرونو کې خپرې شوي دي. په ډيرو علمي او ادبي سيمينارونو کې يې برخه اخيستې ده. د ده چاپ شوي آثار دادي:

- ښکالو دپسرلو: دا شعري ټولګه په (۱۳۶۵) لمريز کال کې دافغانستان دليکوالو د ټولنې له خوا چاپ شوې ده.

- پرهرونه تکورونه: دا شعري ټولګه په (۱۳۶۸) لمريز کال کې دليکوالو دټولنې په زيار سره چاپ شوې ده.

- يوداغ يوتکور: دا شعري ټولګه په (۱۳۷۴) لمريز کال کې تکور صاحب په خپل لګښت په پيښور کې چاپ کړې ده.

- دا ليکوال او دا څيړې: داکتاب په(۱۳۶۴) لمريز کال کې دبيهقي دنشراتي موسسې له خوا په (۵۰۰) مخونوکې چاپ شوی دی. په دې کتاب کې د پښتو ژبې (۹۰) تنه شاعران د هغوی د ادبي آثارو د بيلګو سره معرفي شوي دي.

- د نظرغشي: دا د پښتو ژبې د نامتو شاعر ښاغلي رحمت شاه سايل د منتخبو شعرونو ټولګه ده چې د تکورصاحب د يوې اوږدې سريزې سره دقومونواوقبايلو چارو وزارت له خواپه (۱۳۶۷) لمريزکال کې چاپ شوی دی.

- دهسک پيغله: دا د ارواښاد استاد بينوا د نا چاپو شعرونو جونګ دی چې تکور صاحب دهيواد د ينځوس کلنو مطبوعاتو نه راټول کړي او له يوې سريزې سره يې په (۱۳۶۸) لمريز کال کې د افغانستان د ليکوالو ټولنې له خوا چاپ کړې ده.

- د زخمونو پسرلی: دا د وتلي شاعر ښاغلي سليم راز د شعرونو انتخابي ټولګه ده چې د ټکورصاحب له يوې سريزې سره په (۱۳۶۷) لمريز کال کې د افغانستان د قومونواو قبايلو د وزارت له خوا چاپ او خپره شوې ده.

- نوي فکرونه : دا د پښتونخوا د خيبر د سيمې د ښه شاعر ښاغلي ذاکر اپريدي شعري ټولګه ده چې د ټکورصاحب په هڅه ترتيب او تدوين شوې ده او په (۱۳۶۸)لمريز کال کې د قومونواو قبايلو وزارت له خوا چاپ شوې ده.

همدا ډول دشعرونو يوه ناچاپه ټولګه اوپه اروپا کې د مهالنيو خپرونو په اړه يواثر يې چاپ ته تيار دي.

ټکور صاحب دلومړي ځل لپاره په هالند کې مهاجر شواو اوس د خپلې درنې کورنۍ سره په لندن کښې د مهاجرت شپې او ورځې سبا کوي او په لندن کې د افغان ليکوالودفرهنګي ټولنې مسوليت ور په غاړه دی چې کله کله د افغانستان د ملي ورځو، مشاهيرو او مفاخيرو په وياړ غونډې او سيمينارونه هم جوړوي.

زه د ټکور صاحب د درانه نوم سره آشنا وم. ما د ده شعرونه، مقالې او ادبي ليکنې او څيړنې په ورځپاڼو، مجلو، کتابونواوانټرنيټي سايټونو کې لوستلي وو، خوکله چې ما دده شعري ټولګه ترلاسه کړه او زما سترګې يو وار بيا د ده په شعرونو ولګيدې اوپه ډيره مينه خوند او اخلاص مې دا ټولګه ولوستله نو ماته دا ذهنيت پيدا شواو زه دې ته وهڅيدم، چې د ده دادبي او فرهنګي فعاليتونو په هکله يو څو کرښې وليکم او د ده سره يوه ادبي مرکه جوړه کړم.

- که چيرې د ده شعرونه په دقت سره ولولو، نو ويلې شو، چې د ده په شعرونو کې هنري اړخونه هم دمحتوا اومضمون په لحاظ او هم دفورم او شکل په لحاظ په ډير ښکلي خيالونو او تصويرونوکې ترسيم شوي دي. دی هغه شاعر او ليکوال دی، چې د ده شعوري اوسپيڅلې مينه دخپلې ملي ژبې، د پښتون او پښتونولي سره، دملي وحدت او دخلکود اتحاد او اتفاق سره، د سولې، سوکالۍ، آزادۍ، خپلواکۍ او دموکراسۍ سره، د خلکو او وطن سره په ډير هنرمندانه شکل او ظريفانه انداز سره انځور شوې ده. دی په خپلو شعرونو کې خپله کرکه دظلم، استبداد، جنګ، وراني او وحشت سره هم بيانوي. د ده ژوردرد، ښه احساس او جذبه په دغو انځورونو کې له ورايه څرګنديږي. د بيلګې په توګه د ده دغوشعرونوته دتاسو پام رااړوم.

غزل

زه په تا ښکلی ته په ما يې ښکلې

ګله وطنه په رښتیا یې ښکلی

ټیټه دې نه شوله مغروره شمله

له پته ډکه په والله یې ښکلی

عشقه که ډیر دې کړل دغرو لیوني

ما لیوني ته له دنیا یې ښکلی

نور بې وفا دي چې وفا دې غواړي

حسنه ته ماته بې وفا یې ښکلی

دا پښتونواله ده که دود دپښتو

سره چې تل په پښتونخوا یې ښکلی

پوه شوې که نه په انتها د منصور

داره زما په ابتدا یې ښکلی

دیار په ډیرې خندا نه شوې ټکور

زخمي ګوګله بې دوا یې ښکلی

او یا لکه چې وایي :

څوځلي می وران شو سر په سر کلی

توره شپه کي ګیر شو د سحر کلـــی

ډیر مي ګریوانونه پکي وشکـــــول

جوړ نه شو اشنا ستــــا دنظر کــلی

پـــرې بـــه می لا ډیر پکي سرونه شي

زه کـــه جـــوړوم دا لر او بـــر کلی

ای خورو ورو که چرته یـــو نه شـــــو

وران به شي زموږ د یو ســـفر کلـــی

اوس په کې اغزي راتــو کيدلـــي دي

څــــه شـــو دګلــــــونو دمحشر کلی

ضــــد يې دی نيولې دپښتون په څير

اخلـي بــــدل اخلـــي دلته هــــر کلــی

دا کـــوم بې انصافه کړو په وينو سور

دا خـــو ؤ پخــــــوا د يـــــو ټبر کلــی

- د ده د شعرونواو ليکنو نه معلوميږي ، چې دی خپل هدف ، موخه اوموضوع په ډير ښکلي انداز سره پيلوي او لوستونکي او اوريدونکي تر پايه له ځان سره په ډيره مينه او اخلاص سره ساتي.

- د ده په شعرونواوليکنوکي هنري اوټولنيز شعور، ملي، وطني او عاطفي احساسات، علمي اوادبي خبرې، اصلاحي اوتنقيدي اړخونه په ډير عيني او واقعي ښکل اوعالي فکر، تصوراو احساس سره ترسيم شوي دي. د بيلکې په توګه دا بيتونه وګورئ:

ارې شو، وينې شو، زخمي شو وطن

زما په وينو الواني شو وطن

چې يې ساتلی و د سر په بدل

نن د هماغه ليوني شو وطن

ګلونه څيلمې نه خفه ښکاريږي

وران چې په لمسه د پردي شو وطن

د آزادئ د ناوې حسن وژني

دومره په زور ظلم ياغي شو وطن

نه پرې د خپل نه دپردي زړه سوزي

داسې د وخت کې جيل کې بندي شو وطن

په سپورو شونډو يې چا نوم وانخيست

د جنګ په سره اور کې ستي شو وطن

زه يې ديو زخم تکور نه شومه

ډير مې د مينې ارماني شو وطن

او يا وايي:

په وطن کې مې د پيغلو ارمانونه اور کې سوزي

په سرو وينو مې پاللې سره ګلونه اور کې سوزي

هر سحر او مازديګر مې په سرونو لوبې کيږي

يو بې سره قتل عام دی اميدونه اور کې سوزي

لرو بر ده جوړه شوې کربلا په دې وطن کې

د مرګي لوبه جارې ده هوسونه اور کې سوزي

دمنزل په هره لاره د ژوندون په هره ساه کې

دښايست د ليونيو ګريوانونه اور کې سوزي

او يا وايي

تا نه وه که ما نه وه خو ورانه شوه

دا د حق خبره کول ګرانه شوه

خدايه! دې وطن کې ولې هر څه نه؟

وينه د انسان ډيره ارزانه شوه

خدايږو غورځوي مو د مرګ کندې ته

دا قافله کوم لورې روانه شوه

عقله دې زخمي زخمي وطن کې نن

لوبه د مرګي ډيره اسانه شوه

ستا دغم په جيل کې مې دغم چغه

پورته ان دظلم تر اسمانه شوه

چا وی چې د هجر زهر ځله څښنې

ما وی ماته پېښنه له جانانه شوه

- دی په خپلو شعرونو کې دخپل تصور، خیال او فکر په وسیله دمینې ، محبت اوښکلا مختلفې برخې دطبعیت ښکلې او په زړه پورې منظرې، د پیمخواو ښاپیریو ښایست، حسن اوجمال، دمطربانو، مستانواورندانومحفلونه، دسوز او ساز سندرى په ډیر ښکلي انداز سره څیرې او کوشش کوي، چې د ده په اشعارو کې هنري تصویرونه، انځورونه شعري کلمات او الفاظ ، خواږه ترکیبونه، تشبیهات اواستعارات، موسیقیت، او داسې نورى شعري ځانګړنې په ډیرو خوندور اوهنري کلماتو کې په نوي خونداو رنګ سره ترسیم کړي. دبیلګې په توګه دا بیتونه لولو:

چې ژړوي مې تر سهاره ګلې ستا مینه ده

چې تولـه شپه یم ناقراره بې وفا مینه ده

ارام مې نشته په بستر کې سترګې نه پټیږي

په تول عالم کې رسوا شوې اوس زما مینه ده

د لیونتوب حال مې لیدلی دی هر چا په سترګو

ګرېوان چې څیرې ګرځوم دا دلیلا مینه ده

او یا وایې:

احساس مې ستا د سترګو د ښو سندرې وايي

غیرت مې ستا د زلفو زولنو سندرې وايي

قسم دى ځان به ستا په مینه زه لوګى لوګى کړم

زړګى مې محبت کې د سلګو سندرې وايي

ښلتونه راته ښکاري چې اشنا به مې نن راشي

دوه سترګې مې د مینې د راتلو سندرې وايي

او یا وایې:

هاغه ده ګلونو نه تاوه شوه راتا وه شـــــــوه

بيامی دزخمونو نه تاوه شوه راتـــــاوه شوه

جار دميكدی نه شم تنده پری مـــــــــاته كړم

اوښكه می جامونو نه تاوه شوه راتاوه شــوه

ښكاری نن يی بيا په زړه ډير ډير وريدلی يم

ورانو قدمونو نه تاوه شوه راتـــــاوه شـــــوه

عشقه دا زما دزړه دا بی باكه كــــوكـــه نن

ستا دمحلونو نه تاوه شـــــوه راتاوه شــــوه

او يا وايي:

غم دې داشنا راځنی كـــــــم نـــــــــــه شي

ورک دی دښايسته ستر ګو ديدن نه شي

واوره ليونتوب كی مينــــــه ډيـــــره ده

دا ليونی فكر می دی سم نـــــــــه شـــــي

اوښكی چی راځی نو سلګی مه وهــــــه

ګوره چی زخمی زړه می ملهم نه شـــــي

شمعی ته بليږه زه سوزيــــــــږمــــــــــه

پريږده چی خبر می پری صنم نـــه شـي

او يا وايي:

جانان چی په ملاله خوله ځواب نه راكوي

يارانـــو ښه شوه قبــر به عذاب نـــه راكوي

افسوس دی په پردي وطن كی دغه زما حال دی

سپرلی شو خو هيڅوک راله ګلاب نه راكـوي

زه هم غواړم چی ولولم دا ستا دمخ كتاب

مودی وشوی خو څوک راله کتاب نه راکوي

والله چې په یوه نغمه یې سل زړونه ټکور کړم

خو څه وکړم چې څوک راله رباب نه راکوي

او یا لکه چې وایي:

سپرلی که دچمن سوداګرانو ته موسکی دی

ښایست موږ بد نصیبو لیونیانو ته موسکی دی

دا ستا تشه خندا زموږ وژلو لره بس ده

قاتل څله زموږ غوندې خوارانو ته موسکی دی

د ژوند د سروګلونو دښایست ناوې به راشي

ژوندون زما دکلي ماشومانو ته موسکی دی

خبر نه یم کرم یې څنګه سترګو کې پیدا شو

ساقي چې میخانه کې میخوارانو ته موسکی دی

اشنا دا ستا ښایست په دې چمن غوندې وطن کې

پوه نه شومه چې ولې دوزخیانو ته موسکی دی

دا سوی لوی زړه چې مې اشنا نه ټکوریږي

پوهیږمه غرور مې رقیبانو ته موسکی دی.

دټکور صاحب دشعرونو نه معلومیږي، چې ده په هر ډول شعري فورم کې دغزل نه رانیولې تر نوي، سپین او آزاد شعر پورې خپل قلم اوچت ساتلی دی.

ټکور صاحب هغه شاعراولیکوال دی، چې دخپلې خوږې ژبې، ادبي سلوک او کردارپه درلودلو سره د خپلو یارانواو دوستانوسره په ډیره پسته او آرامه ژبه غږیږي او د دوی په منځ کې دیو با احساسه، متواضع اومینه ناک انسان په توګه خپل ځای اومقام لري. دی یو زړه سواندی او د لویې حوصلې او سرې سینې او د ښو اوصافو او لوړو اخلاقو

خاوند شخصیت دی. د ده دوستان او آشنایان د ده دادبي او علمي مجلسونو نه ډیرې په زړه پورې خاطرې لري.

دډکور صاحب د پوره پیژندګلوي لپاره ما د ده سره یو ادبي مرکه نیولې ده ، هیله ده چې د تاسوادبي تنده پرې ماته شي.

ډکور صاحب زما سلامونه او نیکې هیلې ومنې. اجازه راکړی، چې خپلې پوښتنې پیل کړم:

پوښتنه: ستاسوشوق او مینه د شعر ویلو سره څنګه پیدا شوه، کوم احساس اوچا دې ته وهڅولې، چې دشاعري او لیکوالیو ډګر ته مو مخه کړه؟ لمړنۍ شعر مو کوم شعر وه؟

ځواب: دجرمني ژبې یو مشهور ناول لیکونکي یورخیم زایل نه کوم ژورنالست پوښتنه کړی وه ، چې ته خو دجرمني په هامبورګ کې اوسیږی نو ولې ستا په ناولونو کې زیاتره کرکټرونه دبرلین اوسیدونکي وي ددې وجه څه ده؟

هغه ورته په ځواب کې ویلي ووچې برلین زما په سینه کې پروت دی.

نو اوس که ستاسې دپورتنې پوښتنې په ځواب کې دهمدغه جرمني لیکوال خبره تکرار کړم بده به نه وي، دشعر سره مینه مې په سینه کې اوسیږي، ورسره ژوند کوم. اوس یو له بل سره عادت شوي یو. یو له بله پرته ژوند نه شو کولی. نو دسر چینې به درته څه ووایم:

خبرې ډیرې سر یې یو واعظه

چې بې له مینې هر څه سر وخوړو

یا لکه دا چې:

ژوند مې مینه مینه دی

ځکه نوم دمینې سره ژوند کوم

سرچینه یې همدا وبوله.

پوښتنه: یوشمیر لیکوالان وایي: په شاعرۍ کې تر ټولو لویه سرچینه مینه ده که دا سرچینه نه وي نودشاعرۍ ډیره مهمه برخه له منځه ځي. لکه، چې حمزه بابا وایي:

مینې ته حمزه چې فکر وکړوما داهم د ښکلا یوه څپه ښکاري

مهرباني وکړی په دې هکله خپل نظر را سره شریک کړی؟

ځواب: دا ممکن تر یوه حده سمه وي چې دشعر سرچینه مینه وګڼو، خو زماپه اند مطلق نه شو ویلی دلته باید موږ دمیني په اړه فکر وکړو. زموږ په ټولنه کې ډیرې شاید په دې باوروي، چې مینه له ښکلو سره مینه ده، مینه دیوه لطیف جنس سره میني ته ویل کیږي. ځکه پخوا به دغزل تعریف داسي کیده چې دلطیف جنس سره دخبرو په مانا دی. غزل عشق اومیني ته وایي، خو دغزل په پراخه لمن داسي څه بیان شول، چې هم حماسي وو او هم غنایي او عشقي، او دا عشق نه شو کولای چې یوازې دښکلي مخ سره یې وګڼو، کیدای شي یو څوک له یوه څیز سره اویو بل له یو بل څه سره مینه ولري. ځکه ښکلا پیژندنه مطلقه نه، نسبي ده. یو چا ته ممکن یو څه او بل چاته ممکن بل څه ښکلي وي.

پوښتنه: دتاسو په آند شعر ته کوم تعریف ټاکلی شو، او تاسو د یو شاعر په توګه دشعر او شاعر اغیز د یوې ټولنې د خلکو په راوېښولو او د دوی د ملي احساساتو په راپارولو کې څرنګه څیرې؟

ځواب: سره له دې چې دغه پوښتنه ډیره کلیشه یي ده خو بیا هم لازمه ده چې لږ ورته تم شو.

دشعر داسي کوټلې تعریف، چې دهر چا له پاره دمنلو وړ وي، تر اوسه نه شته هرچا تر خپلې وسي پورې دشعر دتعریف په اړه راز راز تعریفونه وړاندی کړي دي، څوک وایي : شعر موزون کلام دی، ځنی وایي هر هغه کلام چې وزن او قافیه ولري شعر دی، اروابناد استاد اکادمسین کاندید صدیق روهي وایي: شعردااحساساتو او عواطفو رنګین تعبیر دی، ځنی وایي:هرهغه څه چې په زړه اثر کوي او په انسان کې جوش او جذبه پیدا کوي هغه شعر دی، زموږ دزماني لوی شاعر اروابناد ایوب صابر وایي:

له زړګي چې وینې وڅڅوم بیت شي

زماني زما نقصان ته خو پام وکړه

حمید مومند وایي:

شعر نه دی دا خوناب دزخمي زړه دی

یا وتلی دستي دم له خولی دمړه دی

خوشحال خان بابا هم دشعر په اړه وایي:

لکه غشی لره بویه تیر انداز

هسی شعر لره بویه سحرساز

همیشه دزړه په لاس تله دوزن

زیات او کم له وزنه یو توری غماز

دغه شعر کې ګورو، چې خان علین مکان خوشحال خان ختک به شعرکې دوزن یادونه کړی او هغه په دې عقیده دی که په شعر کې یوتوری هم کم اوزیات شي نوهغه غمازدی، او په دې ډیر ټینګار کوي چې شعر یو موزون کلام دی،

شعریوی ښکلې ناوی ته ورته دی ناوی یوازی پرنوو جامو نه ښکلی کیږي هغی باندی باید نایینه ډیر کوشش وکړي، چې ناوی داسې سینګار کړي، چې ښکلا یې لاپسی زیاته شي.

پوښتنه: یو شمیر لیکوالان په دې عقیده دي، چې شعر الهام دی خو یو شمیر نور وایي، چې شعر لیکل ریاضت او انساني تجربه ده. مهرباني وکړی په دې هکله خپل نظر راسره شریک کړی؟

ځواب: چیرته مې لوستلي وو، چې شعر دوه ډوله لیکل کیږي چې یو ته (امد) او دې بل ته یې (اورد) وایي، خو زه په خپله دخوشحال بابا په نظر یم هغه وایي:

زه دشعرپه کار هیڅ نه یم خوشال

ولی خدای می کړ پر غاړه دا مقال

چې دشعر فکر ورشي په مجلس کې

نور عالم خندا هوس کا دی ملال

چې دشعر فکر ورشی په لمانځه کې

د اعوذو ذال بدل کاندي په دال

چې دشعر فکر ورشي په خواړه کې

سپینی وریجی په مزه شی ورته دال

ځنې په دې عقیده دي چې دشعر اساسي توکي دغه څلور دي:

محتوا،مضمون(منځپانګه)، وزن،پیغام، او فکر. خوشحال خان بابا دشعر وزن ډیر اساسي بولي علامه اقبال لاهوري په شعر کې په پیغام ډیر ټینګار کوي هغه وایي:

شعر را مقصود گر ادم گری است

شاعری هم وارث پیغمبری است

دلته وینو، که دیو ښه شعر مطلب انسان جوړونه وي، او انسان ته دمیني او خلوص پیغام رسول وي، نو شاعر هم دپیغمبر وارث ګڼلی شو. شاعر باید انسان ته داسي یو جهان جوړ کړي، چي انسان په کي مینه او ښکلا ووینې، دداسي صفاتو سره مخامخ شي چي دانسان نه انسان جوړ وي، وایي چي رب ښایسته دی او ښایسته یې خوښ دي. خوشحال خان هم په دې عقیده دی، چي شعر دفاسق او فاجر کار نه دی شاعر یا ولي دی یا ابدال هغه وایي:

شعر کار دهر فاسق دفاجر نه دی

نه دهر یوه وږسترګی دکنګال

شعر کار دسالک یا دمالک دی

دعاشق دی ددردمن دی دابدال

اوس به نو دپوښتني نور ځواب لوستونکوته پریږدو چي هغوی شعر څه بولي.

پوښتنه: د تاسو په نظر د ادبي سبک اومکتب تعریف څه دی، او یو ادبي سبک او مکتب څنګه منځ ته راځي او څنګه له منځه ځي؟ ولې په معاصره دوره کي ادبي سبک او مکتب نشته. آیا ورته کار نه ده دی شوی او که دا حق څوک نه لري؟

ځواب: اروانباد استاد ګل پاچا الفت دسبک په باره کي لیکي:(دسبک حقیقي معنا سره یا سپین زر ویلې کول او په قالب کې اچول دي، مجازا دبیان داظهار خاص طرز ته سبک وایي.)

د سبک یو څه مفصل تعریف دا ډول هم شوی دی: (د ژبې د کارولو خاصه طریقه، چي د یو لیکوال ادبي مکتب، ادبي پیر یا صنف ځانګړنه وي، سبک یې بللی شو. د لغتونو د انتخاب طرز، انځورونه او د ښکلو ترکیبونو استعمال، د ادبي صنایعو دقیق استعمال هم د سبک په پیژندلو کې مرسته کولای شي. په دې ډول وینو چي سبک یو مثبت صفت دی، چي ځني لیکوال یې لري او ځیني یې نه لري. زموږ د زماني وتلی لیکوال، څیرونکی او کیسه لیکونکی استاد اسدالله غضنفر د (سبک به څنګه معلوموو) تر سرلیک لاندی یوه مغتنمه او ډیره ګټوره مقاله کښلی او هلته یې د سبک پر ډولونواو ادبي سبک او ستایل په اړه ډیر څه بیان کړي دي، هغه د خپلي لیکني په یو برخه کي

لیکي: سبک داسې صفت دی، چې د یو کس لیکنې د بل نه بیلوي. سبک ته سټایل هم وایو....

د سټایل کلیمه لږ تر لږه دوه مفهومه لري، چې توپیر یې په کار دی. که موږ ووایو، چې فلاني لیکوال دښه فکر خاوند دی، خو سټایل نه لري نو له سټایله به زموږ مطلب یو داسې ثابت کیفیت وي، چې د ځینو لیکوالو په آثارو کې شته او د ځینو کې نه شته. د سبک په دغه تعریف کې، چې افلاتوني تعبیر یې بولو، سټایل له یو بل سره دوسیلی او هدف پوره انطباق اوسمون خوړلو ته وایي، په دې حساب سبک د غوره او ښه معادل دی او دسبک څښتن هغه څوک دی، چې د وینا یو خاص انداز یې موندلی، چې د هغه په مټ خپل مطلب په دقیق ډول څرګندولی شي.)

په پښتو ادبیاتو کې سبک دلیکوال له نامه سره ډیر شهرت موندلی دی. موږ هروخت وایو دخوشحال خان ادبي سبک، دحمید بابا سبک، درحمان بابا سبک، دلته زموږ قضاوت هم مختلف دی، مثلا که په کوم شعر کې درزم، بزم دویاړونو ماتو او بریو کیسې شوې وي، وایو فلانی د خوشحال خان دسبک پیرو دی اوهمداډول که دتصوف مسایل په کی وممو نو بیا وایو چې درحمان بابا دسبک پیرودی، اوهمداسې که نور څه پکی پیداکړونو بیا یې به نورو پوری تړو. د پښتو په معاصرو ادبیاتو کې د حمزه بابا ادبي سبک یا ادبي مکتب د خپلو ځانګړو استعارو، ترکیبونو، د ادبي صنایعو د دقیق استعمال له کبله ډیر شهرت لري. په راتلونکي کې هم موږ ممکن د ځانګړي ادبي سبک او مکتب خاوندان ولرو.

پوښتنه: سپن شعریا نوی اوآزادشعراو کلاسیک شعر څه توپیر لري؟ یو شمیر شاعران په دې عقیده دي، چې سپین یا آزاد شعر په پښتو ادب کې له ډیر پخوا څخه موجود وه. تاسو په دې هکله څه نظر لری او دا راته ووایاست ، چې دآزادیا سپین شعرمفکوره دچاله خوا چیرته او څرنګه را پیدا شوه؟

ځواب: دنوی اوآزاد شعر توپیر په فورم یا چوکاټ کې دی کله، چې دمعاصروشاعرانوله پاره دغزل لمنه وړه او تنګه شوه نو هغوی مجبوره شول چې دغه دشعر پخواني فورم مات کړي. په ازاد شعرکي شاعر یوازی دشعر فورم ته تغیر ورکوي، خو وزن او محتوا په شعر کې په خپل حال پاتی کیږي. نه یوازی په خپل حال بلکې پیاوړی کیږي. مطلب داچې ازاد شعر دفورم له مخې ازاد خو د منځپانګی یا مضمون له پلوه قید دی، داسې نه چې که چوکاټ مات شو نو وزن هم له منځه ولاړ. په نورو ژبو کې ممکن دازاد شعر دود ډیر پخوانی وي، خو په پښتو ژبه لیکلی ازاد شعر دشلمې پیړی سوغات بللی شو. زما دمعلوماتوله مخې شاید دقیق هم نه وي دپښتو لومړنۍ لاسته راغلی ازاد شعرارواښاد علامه استادعبدالحی حبیبی لیکلی دی.

کله چې مرحوم لوی استاد حبیبی له هیواده تبعید و، او دپاکستان په کراچی کې اوسیده نو هلته یې یو اخبار چلوه په هغه وخت استاد حبیبی یو شعر لیکلی، چې لومړنی ازاد شعریې بللی شو. هغه شعر اوس زماپه لاس کې نه شته خو سرلیک او څو بیتونه مې اوس هم یاددي. دشعر عنوان وو (دکورقاصده). ددغه شعر څو بیتونه داسې وه:

دکورقاصده

دکور قاصده

راته ووایه حال دیارانو

دوطن خپل.......

په پښتونخواکې دازادیا نوی شعر تاریخ دپښتو ژبې دنامتو شاعراروانښاد ایوب صابر نه پیل کیږي دهغه لومړنی ازاد شعر، چې (زما تصویر)نومیږي، دهغه وخت دشاعرانو تر منځ یوه ډیره کامیابه زیاتونه او یوه نوی لاسته راوړنه وه،هغه وایی:

تصویر

دازما تصویر دی

زه چې زلمی ومه همداسی ومه

دغه کاږه کاږه بریتونه گوری

دزلمی عمر یادگارونه گوری.

زه چې زلمی ومه همداسی ومه.......

پوښتنه: زموږ یوشمیر ادبي او فرهنګي شخصیتونه په دې عقیده دي، چې دشعر په پرتله باید نثر ته زیاته پاملرنه وشي. تاسو په دې هکله څه نظر لرئ اوستاسو په آند دخلکوپه راویښولواو دملي احساساتوپه راپارولو کې شعر زیات اغیز لري او که نثر؟ آیا تاسوهم نثرونه لیکلي دي اوکه نه؟

ځواب: په یوه مشهورنړیوال ناول کې مې لوستي وو، چې دهر انسان ژوند دوه برخې لري.یوه یې له واده نه مخکی او بله یې له واده نه وروسته، له واده نه مخکی مرحله شعر ته ورته ده له بغاوت مستې، شور او زوږ نه ډکه ده، خوله واده نه وروسته مرحله هغه نثر ته ورته ده چې مستي شور او زوږ نه نلري،

د نظم په اړه زه نه دشپون غوندی مخالفت کوم او نه دنثر هغومره پلوی یم لکه شپون. زه په دې عقیده یم، چې هنرمند ایجادګر دی، تخلیق کوونکی دی، نو کله، چې دا ومنو نو بیا خوهنرمند باید ازاد پرېږدو، هرهغه څه چې ښه لیکلی او ایجادولی شي ودی کړي. هنرمند، شاعر او لیکوال ته دستور ورکول به سم نه وي. چې ته نظم مه لیکه او نثر ولیکه. یا نثر ډیر دی شعر ولیکه. موږ د لیکوال دازادۍ دسلبولو حق نه لرو. پرېږدی ځوک چې څه ښه لیکلی شي ودی لیکي.

داسمه ده چې کله ټولنه په کلتوري اوروشنفکري لحاظ وده وکړي نو په دغه وخت کې لیکوال په خپله ممکن نثر ته مخه وکړي. ځکه چې شعر په مجموع کې دخوند وسیله ده. او دډیرو مسایلواو ډیر څه شته چې دشعر په ژبه نه بیانیږي.

ما په خپله هغه وخت چې په کابل کې وم ډیرزیات نثرونه لیکلي دي.

پوښتنه: د تاسو له آثارو نه معلومیږي، چې تاسو دادبي ژانرونو سره ډیره مینه لری. آیا تاسوبهرني آثار او په ځانګړي توګه دبهرنیو شاعرانو شعرونه مطالعه کوی او که نه؟ کمو لوستلي دي نو ددغوآثارو او شعرونو اغیز پر خپله شاعرۍ څه ډول ارزوی؟

ځواب: زه په خپله د ټولو ادبي ژانرونو سره علاقه لرم، او په ډیرو کې لږ او ډیرې هلې ځلې مې کړې دي، خو که شعر یو ادبي ژانر وګڼو نو بیا مې له دې برخې سره مینه هم پاتې شوې او په دې برخه کې مې د نورو ژبو اثار هم لوستلي دي، طبعي ده، چې اوسنی ادبي پیر کې پر هر شاعر به د یو چا اغیز وي، او دا اغیز معمولا مثبت وي. ځکه ځوک چې د چا د اغیز لاندی کیږي هلته بیا د عقیدت موضوع رامنځ ته کیږي. او د دغې عقیدی په نتیجه مینه او خلوص وده کوي. زه خو خپله داسې فکر کوم، چې زما په شاعري زیات د حمزه بابا اغیز دی. په (۱۹۹۲) میلادي کال په پیښور کې د خپل یوه شاعر دوست سره چې فضل غني غني نومیده، یو مازیګر د ارواښاد استاد قلندر مومند لیدو ته ورغلم، زما دوست ورته زه معرفي کړلم، چې له کابله دی اوشاعر دی نو هغه ونه منله هغه ویل د ده کوم شعر، چې د لیکوال (لیکوال دمجلی نوم دی) چې ښاغلي نورالبشر نوید په مسولیت به په هره میاشت په پیښور کې چاپیدله، په نوی ګڼه کې راغلی، ما خو داسې فکر کاوه، چې دی د خیبر اوسیدونکی دی د ده غزل هو بهو د لواړګي د شاعرانو غوندی دی.

پوښتنه: تاسو د شعر په لیکلوکې کومو اساسي ټکیو او معیارونو ته زیاتره پاملرنه کوی؟ د تاسو په نظر د یو ښه او اوچت شاعر ځانګړني کومې دي؟

ځواب: زما په نظر دیوه ښه شاعر ځانګړنه ابتکار، بغاوت، سرکشي، د ټولنې د منفي دودونو په وړاندې مقاومت، حوصله، مطالعه، مینه او ریاضت دی. شاعر باید هغه څه ټولنې ته وړاندې کړي، چې د ده خلک ورته اړتیا لري، د یو ښه هنرمند ځانګړنې ډېرې زیاتې دي، لیکوال باید کوشش وکړي، چې نوي او ابتکاري موضوعات بیان کړي.
ارواښاد طاهر کلاچوي دپښتو معاصر ادبي بهیر خوږ ژبی شاعر وایي :

اوتی بوتی خو هر څوک لیکي طاهره

د یو ښه دغزل لیکل خو هنر غواړي

پوښتنه: کاظم خان شیدایي وایي:

مضمون د شعر لکه پیکر وي　　رنګین الفاظ یې رخت او زیور وي

ورته ضرور دي دا دواړه څیزه　　پیکر که هر څومره دلربا تر وي

د تاسو په آند آیا په شعر کې ښکلا شته او که نه؟ او دا راته ووایاست، چې دا ښکلا څنګه پیدا شوه او د دې ښکلا اغیز څه دی؟

ځواب: شعر دمینې او درد زیږنده ده. ښه شعر له مینې او ښایست نه پیدادی. مینه ښکلاده. خدای (ج) ښکلی دی او ښکلي خوښوي(الله جمیل ویحب الجمال)هر شعر ښکلا لري خو نسبي، ځینو کې ډیره او په ځینو کې کمه. په مجموع کې په شعر باندې دښکلا اغیز هم ډیر زیات دی. شعر که ښکلا ونه لري نو لوستونکي به هم ونه لري.

پوښتنه: زموږ د پښتولرغونی ادب دحماسو نه ډک تاریخ لري. تاسو په پښتو ادبیاتو کې او په ځانګړي توګه په شعر کې د دغو حماسو اغیز څه ډول ارزوی؟

ځواب: دپښتو شعر حماسه ده، رزم دی، میړانه او سربښندنه ده. دپښتو شعر له حماسی سره هست شوی. دپښتولومړنی لاسته راغلی شعردامیرکروړسوري ویاړنه ده، چې په ۱۳۹ هجری سنه کی دغور په مندیش کې امیر وو. او دجهان پهلوان یې باله، په تاریخ سوري کې محمدابن علی البستی داسې لیکي: چې دعباسی دولت په جنګونو کې، چې امیر کروړ ډیری سوبې وکړلی نو یې دا بیتونه وویل چې (ویاړنه) یې بولي هغه دادي چې شیخ کته علیه رحمه له تاریخ سوري نه رانقل کړي دي.

زه یم زمری پر دی نړی له ما اتل نه شته

په هندوسندو پر تخار او پر کابل نه شته

بل په زابل نه شته ،له ما اتل نه شته

غشی دمن مې ځي بريښنا پر میرځمنوباندی

په ژوبله وینم یرغالم پر تښتیدنو باندی

په ماتیدنو باندی،له ما اتل نه شته.....

دمعلوماتو له مخې دادپښتو ژبی لومړنی شعر دی، چې ټول له ویاړه، له رزم اوبزم نه ډک دی اوس نو په اسانی سره ویلی شو چې دپښتو ژبې دشعر په تاریخ کې دحماسو رول اوارزښت ډیر زیات دی .او دغو حماسواودغو ترانو هر وخت دغلیم په وړاندی زموږ دغازیانو او باتورانو سنګرونه تاوده ساتلي دي.

پوښتنه: تاسو دخپلو شاعری په دنیا کې کومو شعري فورمونو ته زیاتره پاملرنه کړې ده. تاسو ته کوم فورمونه په زړه پوری دي؟

ځوا ب: زما شاعري دشکل یا دفورم له پلوه زیاته غزلیزه شاعري ده. خو کله کله مې ازاد شعرونه هم لیکلي دي مطلب داچې کله کله مې دشعر په نوي فورم یا قالب کې هم طبع ازمایي کړیده.

پوښتنه: په ځینو آسیایي هیوادونو کې فلکلوریک اشعار لکه هایکواو داسې نور ویل کیږي. تاسودپښتو ادب دلنډیو په پرتله دغه ډول اشعار څه ډول څیری؟

ځواب: لنډۍ دپښتو ژبې د اولسي ادبیاتو یوه مغتنمه برخه ده.لنډۍ دپښتو ژبې یوه داسې ځانګړنه ده، چې په نوروپرمختللوژبو کې هم دهغی ساری نه لیدل کیږي.دلنډۍ بله ځانګړنه داده چې دهغې ویوونکي او جوړونکي نه دي معلوم، همداسې سینه په سینه له یوه نسل نه بل ته نقل شوي او تر موږه یې ځان رارسولی دی.اوس نوموږ ته په کار ده چې دپښتو ژبې دغه تلپاتی برخه لا پسی غني او خوندي کړو.لوی استاد علامه عبدالحی حبیبي لیکي:دپښتو تر ټولو نه قدیمه لنډۍ داده:

سپوږمیه کړنګ وهه راخیژه

یار می دګلو لو کوي ګوتی ریبینه

وایي چې زرګونه کاله پخوا په بلخ کې اریایان اوسیدل، اوبلخ ته څیرمه دالبرز په غره کې به یې دسوما بوټي ریبل، اریایانو به دسوما دګلونو لو دشپی له خوا کولو او بیا به یې له دغو ګلانو نه شراب جوړول، ولې یې دشپی له خوا دسوما لو کولو ځکه چې دسوما بوټي یو ډول شیره لرله، نو که دورځی به وریبل شول نو دغه شیره به لاسونو پوری موښل کیدله.نودغه پورتنی لنډۍ ممکن دیوی پښتنې محبوبی له خوا خپل مین ته ویل شوي وي.دلنډیو په هکله یو بل نظر دادی چې ممکن ډیری لنډۍ دښځو له

خواجوړی شوي وي.خو که هر څه وي زموږوظيفه به داوي چې موږ دغه لنډۍ راټولی کړو اوپه خپلو اثارو کې ورته ځای ورکړو.زموږدپښتو ژبې يو خوږ ژبې شاعر څومره په خواږه انداز کې دپښتو ژبې دغه لومړنی لنډۍ ځای کړی ده وګوری:

توره دننګ وهه راخيژه

غر او ګړنګ وهه راخيژه

لاچې لونګ وهه راخيژه

(سپوږميه کړنګ وهه راخيژه

يار می دګلو لو کوی ګوتی ريبينه)

يا لکه دابله بيلګه:

دتوری شرنګ و ته ويده شوی

نه دحجری نه دکاله شوی

تورزن په څه مين په څه شوی

(که په ميوند کی شهيد نه شوی

خدايږو لاليه بی ننګی ته دی ساتمه)

خوهايکو يو جاپاني شعري فورم دی او تقريبا څلورسوه کاله کيږي، چې رامنځته شوی دی، خو لنډۍ زرګونه کاله قدامت لري، بل فرق دهايکو له لنډۍ سره دادی، چې لنډۍ ۲۲څپې او هايکو ۱۷ څپې ده. لنډۍ ازاده او خپلواکه ده دلنډۍ لمن ارته او پراخه ده، خو هايکومحدوده او قيد ده، په لنډۍ کې هر څه لکه مينه، سوله ،جنګ ،پښتو،غيرت،توره ،ميرانه،شجاعت ،دود،دستور بيانيدلی شي. خو په هايکو کې نه شي کيدلی، دهايکو لمن لنده او تنګه ده، هايکو دطبيعت رابطه له ژوند سره نښلوي، په (۲۰۰۴) ميلادي کال کې يو امريکايي ليکوال هايکو داسې تعريف کړی ده (هايکو يو لنډ شعر دی چې په انځوريزه ژبه د يوې طبيعي يا موسمي تجربې خيال په شعوري بڼه ليږدوي. او له انساني حالاتو سره تړاو ورکوي.) دلته به دهايکو يوه بيلګه ولولو او وبه ګرو، چې دلنډۍ سره يې څومره فرق دی: دا هايکومشهورجاپاني شاعر کاجو ويلی ده.

Night and the moon

My neighbour playing on his

Flute-out-of tune

شپه ده سپوږمۍ ده

زما ګاونډي غږوي

شپېلۍ بې سوره

دا چې هايکو څنګه پښتو ژبې ته لار پيداکړې ده دابيل سوال دی،خونن سبا په ټول افغانستان کې ښه په درز ليکل کيږي دلته به يې بيلګه وړاندی کړو چې ښاغلي شاعر ومان نيازي ليکلی ده:

نن زه او باران

په وړی سپوږمۍ پسی

ډنډ ته وښويدو

پوښتنه: په پښتو ادب کې د متلونو په برخه کې څه نظر لری اوپښتو متلونه دنوروژبو دمتلونو په پرتله څه ډول ارزوی؟

ځواب: متلونه دپښتو دشفاهي ادب ډيره شتمنه برخه ده. پر شعر دمتلونو اثر زيات دی يو شمير ليکوالو وخت په وخت دغو تلپاتی متلونو ته په خپلوشعرونو کې ځای ورکړی دی، که دلته يې زه دهغی مثالونه وړاندی کړم نو خبره به ډيره اوږده شي متلونه دنړۍ په نورو ژبوکې هم شته خو په پښتو ادب باندی دمتلونو اغيز ډير زيات دی. او زموږ شاعران بايد دغه دود همداسي جاري وساتي. اومتلونو ته په خپلواثارو کې انعکاس ورکړي.

پوښتنه: تاسو په شعر کې موسيقيت او دتورو تکرار په موسيقيت کې څرنګه ارزوی؟ او دا راته وواياست، چې دتاسو شعرونه کومو سندرغاړو او هنرمندانو ويلي دي؟

ځواب: ما مخکی وويل چی زما شاعري، ډيره دغزل په فورم کې ده. اوغزل موسيقي ده. غزل دشعر له هر فورم نه زيات له موسيقی سره ډير نژدی دی. اکثره سندرغاړي غزل ته ډير په اسانه کمپوز جوړولای شي. زما له غزلو نه په هيواد کی ډيرو سندرغاړو سندری جوړی کړي دي لکه ايوب استاد، منګل، شادکام ، شامحمد افغان، ايشان مومند او نور.

پوښتنه: تاسو دادبي نقد او کره کتنې په هکله څه نظر لری، او دا راته ووایاست، چې ولې په هیواد کې دننه او بهر دادبي نقدونو په هکله ادبي مرکزونه، چې هلته با صلاحیته ادبي او فرهنګي منتقدین او کره کتونکي موجود وي نه جوړیږي؟

ځواب: یوه ټکي کې ممکن ټول راسره متفق وي، چې که کره کتنه ونه لرو نو ښه علمي او ادبي اثار به هم ونه لرو، ځکه نقاد لیکوال خپلو نیمګړتیاوو ته متوجه کوي دیوه اثر ښه او بد سره بیلوی، نو کله چې یو اثر دنیمګړتیاوو نه پاک شي طبعي ده چې ارزښت یې زیاتیږي، داچې ولې موږ ښه کره کتونکي نه لرو دا بیله ستونزه ده موږ اثار لرو خو نقاد نه لرو، ددې عوامل ډیر کیدلی شي. زه فکرکوم تر ډیره حده زموږ لیکوال او نقاد سره په لری واټن کې دي. بل دلیکوالو دنقد سره ناشنایي هم کیدلی شي یو عامل وګڼو. زموږ دټولنې جوړښت داسې دی چې هلته نقاد هم نه شي کولی سپینی او ریښتنې خبرې وکړي ،موږ په لسګونو غونډې اومشاعرې جوړوو خو دمنظمی کره کتنی په برخه کې لا هیڅ هم نه لرووپه کار ده چې په منظم ډول دکره کتنی مرکزونه جوړ او په منظم ډول علمي او ادبي اثار کره کتنې ته وړاندی شي.

پوښتنه: یو شمیر شاعرانو او لیکوالانو د خپلو څیرنیزو اونوښتګرو کارونو او فعالیتونو لپاره د بهرنیولیکوالانوآثاراو شعرونه ژباړلي دي. د تاسو په نظر د بهرنیو آثارو ژباړه او یا زموږ د آثارو ژباړه په نورو ژبو کې د پښتو ادب د ودې او پرمختګ لپاره څه اغیز لري؟ او دا راته ووایاست آیا تاسو هم بهرني آثارژباړلي دي او که نه؟

ځواب: دژباړی په اړه ډیر څه ویل په کار دي، سره له دې چې ځنې لیکوال به دژباړی سره جوړ نه وي، اویا که و وایو، چی دشعر ژباړل ممکن دومره ګټور نه وي لکه دیوناول اویا کوم بل منثور علمي او ادبي اثر، ژباړه هم ځانګړی اصول او معیارونه لري. کله کله چې دغه اصول او معیارونه په نظر کې ونه نیول شي نو هلته بیا دژباړی ارزښت کم وي، خو که هر اثردژباړی دمنل شوو اصولو پراساس وژباړل شي نو هم به یې ارزښت زیات وي اوهم به یې ثواب، زما په اند دژباړی په وخت کې ژباړونکی دغه څو ټکی باید په پام کی ونیسي.

دخپلې ژبې تحلیلي اوتفسیري صلاحیت ولري، داثرګټور توب په پام کې ونیسي، ښی ګڼی او بد ګڼی یې سره پر تله کړي ژباړونکی باید پر دې وپوهیږي، چې اثر تر ده دمخه چا پ شوی او که نه دی، کوشش باید وشي چې داسې اثار وژباړل شي، چې تر ده مخه نه وي چاپ شوی، زما په اند دژباړی په اړه خبرې په دغه ډول مرکو کې نه شي کیدلی ژباړه یو اکاډمیک کار دی او دهغی په اړه ډیر څه ویل کیدلی شي، بل ټکی دا،چې بی له

شکه ژباړه د ژبې په بډاینه کې لوی رول لري، که موږ چیرته دنړۍ دمشهورو نوابغو لکه شکسپیر، بالزاک، همینګوی، تولستوی، چخوف او نورو په لسګونواو سلګونو لیکوالو او مفکرینو اثارو ژباړی په پښتو ژبه لرلی نو بی له شکه زموږ ژبه به له اوس نه ډیره پرمختللی وای، اوس هم لا دوخته ده دپښتو ژبې هغه لیکوال چې په نورو نړیوالو ژبو ښه پوهیږي با ید دغه لوی اوتلپاتي کار ته متی راونغاړي اود نړۍ لوی شهکارونه په پښتو ژبه وژباړي. په نورو ژبو دپښتو اشعارو او اثارو ژباړل هم همدومره ګټه لري لکه څومره چې یې له نورو نه ، اروابناد استاد ګل پاچا الفت وایي:

پردی ژبه زده کول که لوی کمال دی

خپله ژبه هیرول بې کمالي ده

ما په خپله په دې بر خه کی تر اوسه څه نه دي کړي.

پوښتنه: یوشمیرادبي او فرهنګي شخصیتونه په دې عقیده دي، چې د پښتو ژبې په سوچه کولو، کره کولو، علمي کولواومعیاري کولو کې باید ډیره زیاته پاملرنه وشي. مهرباني وکړی تاسو په دې هکله خپل نظر څرګند کړی؟

ځواب: دیوې ژبې معیاري کول سوچه کول یا علمي کول زه فکر کوم دهرې ژبې له پاره ضروري دی، هر هغه څوک چې دپښتو ژبې دمعیاري کولو له پاره کار کوي هغه باید وستایل شي په نورو ژبو کې وخت پر وخت نوي لغاتونه جوړیږي او بیا ډیر ژرعامه ښه خپله کړي، زما په اند دپوهاند صاحب زیار هلي ځلي دپښتو ژبې په برخه کې دډیری ستاینی وړ دي دژبې سوچه کول معیاري کول دادپښتو ژبې دژبپوهانو کار دی، اوهغه که هر چا کړی دی باید چې درناوی یې وشي.

پوښتنه: تر هغه ځایه، چې زه خبریم تاسو د ډیرو لیکوالانواو شاعرانوپر آثارو سریزې لیکلی دي او د دوی آثارمو څیرلي دي.تاسوپه دغو څیرنو کې کومومهموټکیو ته زیاتره پاملرنه کړی ده؟

ځواب: داسمه ده چې ما دخپلو همزولو اومشرانو لیکوالو اوشاعرانوپه اثارو سریزې کښلی دي،خو که رښتیا راباندی وایې ترې راضي نه یم ، له یوی نیمی سریزې پرته په ډیرو کې رانه کلیشه یي او تکراري خبرې شوی دي، دسریزو لیکلو دغه ناوړه دود اوس هم دوام لري، پلانی ښه شاعریا ښه لیکوال دی، ترکیبونه او انځورنه یی نوي دي، که ژوند یاري ورسره وکړه نو ښه اثار به ولیکي، بری ورته غواړم دشعرونو نموني اوبس شابسی، زه فکر کوم کومې سریزې چې ما او یا په هغه وخت چې زه په

کابل کې وم او لیکل کیدی به، هغه اکثرا په دغه متود وي، چې مایې یادونه وکړه، له بده مرغه دسریزو لیکلو دغه دود اوس هم روان دی.

پوښتنه: سر بیره په دې، چې زموږ په هیواد کې یو شمیر درنو اوپاخه لیکوالانواو شاعرانو پر ځینو تقلیدي شاعرانوخپلې څیړنې کړی دي خو بیا هم زموږ په ټولنه کې یو شمیر شاعران وینو ، چې د تقلید په پله روان دي. تاسو د یو شاعر او ادبي شخصیت په توګه دا نیمګړتیاوی څرنګه څیړئ او د دغو نیمګړتیاووپه هکله ځوانو شاعرانو ته کوم وړاندیزونه او لارښوونې لری؟

ځواب: یو تقلید دی اویو توارد دی، که کوم شاعر یا لیکوال دچا دشعرمضمون نقل کړي، اوموضوع کټ مټ راواخلي نو دا تقلید نه بلکې ادبي غلاده. او اصلا مجاز نه لري. خودترکیبونو انځورونو تکرار که په نوي او ښکلي بڼه وي نودشاعر ابتکاریې بللی شو. شاعر همیشه باید دابتکار په لټه کې وي، او دابتذال په وړاندی خپل کوشش جاري وساتي.

پوښتنه: زماپه نظر دهرهنر هنرمند د یوې ټولنې د خلکو په راویښولواو دملي احساساتو په راپارولو کې ډیر عالي رول لري اوبایددخپل هنر په وسیله دخپلې ټولنې اوخلکوپه خدمت کې وي، خوزموږ په هیوادکې یوشمیرشاعران، لیکوالان، هنرمندان، سندرغاړي او داسې نوربرخلاف دخپلو اصلي دندو عمل کړی دی اوکوي یې، دبیلګې په توګه یوشمیر شاعران اوهنرمندان (مدح سرایي) کوي، شعر اوهنر یې په شعارونو تبدیل شوی دی او دخپل حریف پرضدیې حساسیت ښوودلی دی او یا یې ښیي. مهرباني وکړی په دې هکله خپل نظر راته بیان کړی؟

ځواب: ستر انګریز دانشور او نقاد چې جورج سنتایانه (۱۹۵۲-۱۸۶۳) نومیږي، په خپل کتاب شعراو مذهب کې لیکي: (چې ستره شاعري د بیټ بازانو او توک بندانو نه، بلکې د پیغمبرانو په خمیر کې اخښلې شوې وي. ستره شاعري دهغو شاعرانو برخه ده چې وینا یې یوازی دپیغمبرانو سیرت او عمل ته ورته وي.)

اوس نو که هرڅوک دغه لو ی اوستر مسولیت په مداحی او چاپلوسی پلوري نو هغه دخوشال بابا وینا ورته په کار ده،بابا وایي:

د هغه شاعر دانی وشه په ژبه

چې دشعر دردانی پلوري په مال

شعر شعار نه دی شعر مدحه نه ده،دشعررسالت او دشاعر وظیفه انسان جوړونه ده.

پوښتنه: په هيواد کې دننه اوبهرپه يو شمير راديويي او تلويزوني خپرونو کې ادبي اوفرهنګي پروګرامونه اوبرنامې خپريږي، د دغو خپرونوپه هکله دتاسونظرد يو باتجربه کاره ادبي اوفرهنګي شخصيت په توګه، چې دراديو اوتلويزون سره موهمکاري لرله څه دی؟

ځواب: په پښتو ژبه کې يو متل دی چې وايي: هر شی، چې ډير شي ګنډير شي. چا راته هغه بله ورځ ويل، چې په هيواد کې اوس اوس دځلوپښتو په شا وخوا کې تلويزوني چينلونه خپروني کوي شکر مې وايست، زه چې دلته په لندن کې اوسيږم هم اوه اته چينلونه ګورم، ډير وخت داسې راځي چې يو هم په دې نه ارزي، چې څوک يې وګوري، مبتذل او تکراري پرګرامونه خو دومره په کې ډير دي چې په ليدلو نه ارزي، دنوو پرګرامونو دنشتوالي له کبله ځنې خپرونې ډيری اوږدې دي، چې دليدونکو دحوصلی نه ووزي. بل کوم ټکی، چې ددغو برنامو په اړه دتامل وړ دی دژبو نه انډول دی د ملي ، اومسلکي کسانو نه شتون، ملي ترمنالوژی ته نه پاملرنه، ملي مسايلو ته نه درناوی او داسې نور ډير مسايل دي چې دلته به يې يادوول ضرور هم نه وي، ددغو تلويزيوني خپرونو نيمګړتيا بللی شو.

پوښتنه: په هيواد کې دننه او بهر يو شمير ادبي اوفرهنګي ټولنې جوړې شوې دي او همدارنګه ادبي ناستی او ادبي غونډې ترسره کيږي اود يوشمير اديبانو، ليکوالانو اوشاعرانو کارونه او فعاليتونه څيړل کيږي. دتاسو په نظر دا کارونه او فعاليتونه د پښتو ادب د ودې او پرمختګ لپاره څه اغيز لري؟ او د دغو ټولنو د يووالي اودکارونه او فعاليتونود سمون اوخوځون په هکله څه وړانديزونه لرئ؟ آيا په دې هکله کومه هڅه هم شوی ده او که نه؟

ځواب: زه فکر کوم دی پوښتنې ته به په همدی مرکه کې ځواب ويل شوی وي خو يو ځل بيا به دومره ووايم چې ددغو ټولنو فعاليتونه دستاينې وړدي او هری يوی ترخپلی وسی يو څه کړي دي. خو کوم ټکی چې زما په نظر ډير بنيادي دی هغه ددغو ټولنو يووالی دی. دوی ته په کار ده چې په ډيرو ملي او هيوادني مسايلوکې يو نظر ولري. زه فکر کوم په هيواد کې دننه يو وخت ددغو فرهنګي او کلتوري ټولنو ديوالي هڅې پيل شوی وی . دلته په ارو پا کې هم دغه کار يو څه شوی دی خو لا ډير کار ته اړتياده. او په هر قيمت که کيږي ددغوټولنو ديووالي کار بايدچټک شي.

پوښتنه: دلر او برو پښتنوليکوالانو، اديبانواوشاعرانود ګډو هلوځلو او فرهنګي فعاليتونو په هکله مو نظرڅه دی؟

ځواب: دلر او بر پښتنو دادبي هلو ځلو په اړه زه ډېر خوشبين يم زما په فکر په پښتنو کې له بل هر وخت نه اوس ډېر توان ليدل کيږي دلته زما هدف يوازی په فرهنګي ساحه کې دی نه په سياسي. په فرهنګي برخه کې دپښتنو هلې ځلې داکه لردي او که بر داکه دهيواد دننه دي که دهيواد دباندی دستاينی وړ دی خو کوم ټکی چې ددغو هلو ځلو په هکله دپاملرنی وړ دی هغه ددغو هلو ځلوهمغږي ده. کله کله دغه همغږي تته وي په کار خو ده چې ددغو هلو ځلو رڼا دومره زياته شي چې دلر اوبر پښتنوديری او وستلونه پری روښانه شي. دغه فرهنګي هلې ځلې که هر څومره ډيری وي او په هر ځای کې چې وي بې له شکه چې ګټه به يې ډيره وي خو که ددوی تر منځ يوه اړيکه موجوده وي: حمزه بابا وايي:

بيل دی وی خير چې ديو لاس ګوتی وی

دا په نړی کی يو پنځه پښتانه

زما په نظر دپښتنو دغه فرهنګي هلې ځلې بايد همداسې ديو لاس ګوتی وي.

پوښتنه: مهرباني وکړی دخپل ادبي اوفرهنګي ژوند خوږې او ترخې خاطرې را ته بيان کړی؟

ځواب: ژوند ټول دترخو خاطرو مجموعه ده. چې تيريږي او نه هيريږي.وايي ، چې هيرول ښادي ده،اوچې هير يې نه کړی نو ښادي نه شته، ترخی خو دومره ډيری دي چې ويلی يې نه شم. ښه به داوی چې هيری يې کړم، خو يوه ښه خاطره به درته ووايم، اغلی ميرمن ګراسيموا د روسی ژبې يوه وتلی ليکواله اوپښتو پوهه ده، په۱۹۹۳ميلادی کال کې دلومړی ځل له پاره په مسکو کې دهغی کور ته ورغلم، مخکی له دی چې ځان ورويپيژنم، نو هغی دخپلو کتابونو نه زما دشعرونو لومړنی مجموعه راواخستله، اوزياته يې کړه چې زه تاسی اونور پښتانه ليکوال اوشاعران ټول پيژنم، بيايی ما ته په روسی ژبه يو پنډ کتاب راکړ چې په هغی کې زما څو شعرونه په روسی ژبه ژباړل شوي او چاپ شوي وو. زه فکر کوم دازما لپاره يوه خاطره وه.

پوښتنه: د تاسوپيغام د يو ليکوال اوشاعرپه توګه په هيواد کې دننه او بهرځوانو ليکوالانو اوشاعرانوته څه دی؟

ځواب: سره له دی چې داپوښتنه هم ډيره تکراري اوکليشه ای ده خوکه دځواب کوشش يي وکړم وبه وايم چې زما غوندی ديوه اواره او جلا وطنی مسافر پيغام به څه وي زما پيغام ځوانو ليکوالو او شاغرانو ته دادی چې له هرڅه نه وړاندی دکره کتنی سره ځان عادت کړي خپل اثارکره کتنی ته وړاندی کړي دنورو سالمو نظرونو ته په درنه سترګه

وګوري څکه وايي چې: انتقاد دملکرو تر منځ دګلونودويشتلو په مانا دی، او زموږ پر اثارو نقد اوکره کتنه بايد په همدغه اصل ولاړه وي، موږ يوازی کولای شو دښی او سالمی کره کتنې نه وروسته يو ډير ګټور اثار ټولنې ته وړاندی کړو. زما دغه هيله دهيواد نه بهر او په هيواد کې دننه ټولو ته متوجه ده. دروسی ژبی دلوی ليکوال پوشکين خبره ده چې وايي: (موږ ادبيات لرو خو نقد نه لرو.) او موږ پښتانه هم همداسې يو چې ادبيات لروخو نقد نه لرو.

پوښتنه: تاسو ديوشاعراو ليکوال په توګه زموږ دهيواد اوسنی سياسي، تاريخي اوکړکيچن حالات څرنګه څيرئ اونوروشاعرانو او ليکوالانوته په دې هکله څه وړانديزونه لری؟

ځواب: ما مخکی ويلي دي چې زه ليکوال او شاعرته ددستور ورکولو سره مخالف يم، ليکوال اوشاعربغاوت کوونکی دی هغه دټولنې دعادي انسان نه لوړ فکر کوي. نو ځکه دهغه خيالونه او فکرونه هم اوچت دي، رابه شو دهيواد روانی غميزی ته، دغې تپل شوی غميزې بی له شکه چې زموږ په ليکوال او شاعر اغيز ښندلی دی، په لسګونو ليکوال او شاعران ددغې جګړی لمبو سوزولی او لا سوزيږی. اوس موږ د پښتو ژبې ډديروليکوالو اوشاعرانو په اثارو کې ددغوحالاتو انعکاس وينو، زما په فکر ليکوال او شاعردغو کړکيچينو حلاتو يو ښه انځور ګر کيدلی شي او دی. زموږ ليکوال او شاعران بايد په طبيعي ډول په خپلو پنځونو کې ددغو حالاتو بيان ته ځای ورکړي.

ټکور صاحب له تاسو نه ډيره مننه کوم، چې له ما سره مو مرکه وکړه او زما پوښتنو ته مو پوره او کره ځوابونه راکړل. د تاسود برياليتوبونواو برياوو په هيله.

په آخرکې زه هم له تاسو نه دزړه له کومې مننه کوم، چې تاسو داسې يو لوی او تل پاتې ادبي کار ته متی رانغاړلې دي، چې که اوس د ډيروپه ګروهه نيمګړي وي خو بې له شکه به زموږ د راتلونکي نسل لپاره يو ښه او ګټه ور ماخذ وي. تاسو ته په دغه ستراو لوی کار کې بری غواړم.

په ډيردرنښت او ادبي مينه : انجنيرعبدالقادر مسعود